

การสร้างฝายชะลอน้ำเพื่อแก้วิกฤตขาดแคลนน้ำโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน บ้านหนองกองเหนือ ตำบลนาบ่อคำ อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร

THE BUILDING OF CHECK DAM TO SOLVE SHORTAGE BY
BAN NONG KONG NUEA COMMUNITY, NA BO KHAM SUBDISTRICT, MUEANG DISTRICT,
KAMPHAENG PHET PROVINCE

ประเสริฐศักดิ์ มั่งอณะ

Prasertsak Mangana

สุรเชษฐ์ เวชชพิทักษ์

Surachet Vetchapitak

การพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

Integrated Local Development Learning Institute For Everyone

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความเป็นมาของชุมชน วิถีชีวิต วัฒนธรรมของคนในชุมชน และสภาพปัญหา ความแห้งแล้งของป่าต้นน้ำคลองค่าง 2) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการสร้างฝายชะลอน้ำเพื่อแก้ปัญหาในเรื่องวิกฤตการขาดแคลนน้ำ ของชุมชน 3) เพื่อศึกษาผลการสร้างฝายชะลอน้ำ ของการมีส่วนร่วมของประชาชน ภาครัฐ และภาคเอกชน ประชากรและ กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชากร ผู้ใช้น้ำสำหรับการเกษตรของหมู่ที่ 10 บ้านหนองกองเหนือ จำนวน 1,933 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วยผู้บริหาร สมาชิกสภาท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ชุติรักษาความสงบเรียบร้อยหมู่บ้าน (ชรบ.) ผู้ประกอบพิธีกรรมทางความเชื่อของชุมชน และเกษตรกรบ้านหนองกองเหนือจำนวน 39 คน ซึ่งเป็นรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นวิธีการแสวงหาความรู้ ความจริงโดยนำกระบวนการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม บ้านหนองกองเหนือจำนวน 39 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า

1) ชาวบ้านในชุมชนบ้านหนองกองเหนือมีวิถีชีวิตผูกพันกับธรรมชาติแบบพึ่งพาอาศัยกันทั้งด้านการประกอบอาชีพและความเป็นอยู่ โดยชาวบ้านในชุมชนมีความเข้าใจในการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำคลองค่าง ประชาชนให้ความสนใจและตระหนักเห็นถึงความสำคัญของป่าต้นน้ำเป็นอย่างยิ่ง

2) การสร้างฝายชะลอน้ำที่มีความจำเป็นและเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของชาวบ้านในชุมชน มีการทำประชาพิจารณ์ ได้ประชาติ จากการเห็นความสำคัญ มีงบประมาณที่เพียงพอที่เกิดขึ้นได้จากการบริจาค และมีความพร้อมในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่เอื้อต่อการปฏิบัติงาน

3) ชาวบ้านตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ จนเกิดจิตสำนึกในการหวงแหนรักษาทรัพยากรในชุมชน มีความรู้สึกภาคภูมิใจเกิดความรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งและเป็นเจ้าของร่วมกัน

คำสำคัญ : ฝายชะลอน้ำ, แห้งแล้ง, การมีส่วนร่วม, เกษตรกรผู้ใช้น้ำ

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the history of the community, way of life, culture of the people in the community and the problem of drought in Khlong Khayang upstream forest; 2) to study the participation in the construction of check dams to solve problems in 3) to study the results of the check dam construction of the participation of the public, public and private sectors. The population and the key informant sample used in this research were the population of water users for agriculture in Village No. 10, Ban Nong Kong Nuea, totaling 1,933 people. consists of executives Members of the local council, village headman, village peace and order set Community religious ceremonies and 39 farmers in Ban Nong Kong Nuea, which is a participatory practice research model. It's a way of acquiring knowledge. the truth through participatory operating processes Ban Nong Kong Nuea, 39 people. Research tools. Data were collected and analyzed using observation forms, interview forms, and group discussions. The results showed that

1) Villagers in Ban Nong Kong Nuea community have a way of life that is bound to nature, dependent on each other in terms of occupation and livelihood. The villagers in the community understand the conservation of Khlong Khayang upstream forest. People pay great attention and realize the importance of watershed forests.

2) Construction of check dams that are necessary and appropriate to the needs of the villagers in the community There was a public research and a referendum based on the importance of There is an adequate budget that can be generated through donations. and are ready to provide materials and equipment that are conducive to the operation

3) Villagers are aware of the importance of natural resources. until the consciousness of cherishing and preserving resources in the community There is a sense of pride and the feeling of being a part and belonging together.

Keywords : drought, weir, check dam

บทนำ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงเสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยมเยียนพสกนิกรตามภูมิภาคต่าง ๆ นับตั้งแต่ทรงขึ้นครองราชย์ทำให้ทรงตระหนักว่าภัยแล้งและน้ำเพื่อการเกษตรและบริโภคอุปโภคเป็นปัญหาที่รุนแรง และสำคัญที่สุดการจัดการทรัพยากรน้ำ ดังพระราชดำรัส ณ สวนจิตรลดา เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2529 ความตอนหนึ่งว่า "...หลักสำคัญว่าต้องมีน้ำบริโภค น้ำใช้ น้ำเพื่อการเพาะปลูก เพราะว่าชีวิตอยู่ที่นั่นถ้ามีน้ำคนอยู่ได้ ถ้าไม่มีน้ำ คนอยู่ไม่ได้ ไม่มีไฟฟ้าคนอยู่ได้ แต่ถ้ามีไฟฟ้าไม่มีน้ำคนอยู่ไม่ได้..." (ปราโมทย์ ไหมกัลย 2544.)

ปัจจุบันการเสื่อมโทรมของป่าต้นน้ำได้ทวีความรุนแรงมากขึ้น การเกิดปัญหาภัยแล้งแม่น้ำลำคลอง ที่มีน้ำไหลตลอดปีในชุมชนกลับแห้งแล้ง น้ำในลำคลองมีปริมาณน้อยและมีตะกอนสะสม ปัญหาเหล่านี้ล้วนเกิดจากป่าต้นน้ำถูกทำลายและส่งผลกระทบต่อแม่น้ำลำธารโดยตรงตามมาด้วย

ฝายชะลอน้ำเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งที่ชุมชนใช้เป็นคันบังคับน้ำเพื่อยกระดับน้ำให้มีปริมาณมากขึ้นเพื่อกักเก็บไว้ส่วนหนึ่งและปล่อยให้น้ำที่ล้นฝายไหลไปตามธรรมชาติตามเส้นทางการไหลทำให้น้ำในส่วนที่กักเก็บไว้ได้ซึมผ่านผิวดินดินเกิดความชุ่มชื้นแก่ผิวดินที่ต้นฝายชะลอน้ำก่อให้เกิดความสมบูรณ์ในระบบนิเวศสิ่งแวดล้อม อีกทั้งเป็นแหล่งอาหารของคนสัตว์ ที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ อย่างเช่น กบ อีกทั้งยังเป็นแหล่งเจริญเติบโตของพืชน้ำนานาชนิด ประชาชนในชุมชนยังได้ประโยชน์จากการสร้างฝายชะลอน้ำในด้านความสมบูรณ์ระบบนิเวศ ฝายป่า ได้มีน้ำเพื่อการอุปโภค การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การเกษตร ประมง ปศุสัตว์ และกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับน้ำ

ฝายชะลอน้ำที่มีการสร้างขึ้นในพื้นที่ต่างๆ ของประเทศไทย ความมุ่งหมายหลัก เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและยังส่งผลต่อการสร้างระบบนิเวศที่สมดุลช่วยสร้างความชุ่มชื้นให้เกิดขึ้นพืชพรรณที่มีอยู่ในบริเวณรอบ ๆ ได้รับการฟื้นฟูพัฒนาสภาพป่าต้นน้ำ ก่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ สามารถเก็บกักซับน้ำเป็นแหล่งเพิ่มพูนความหลากหลายในระบบนิเวศน์ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อชุมชนในการใช้ประโยชน์เพื่อการอุปโภค และบริโภค ทำให้เกิดแหล่งอาหารตามธรรมชาติการสร้างฝายชะลอน้ำซึ่งมีหลายรูปแบบแต่ละชนิด และขนาดก็ขึ้นอยู่กับสภาพพื้นที่และความเหมาะสม เช่นฝายไม้แถวเดียว ฝายไม้คอกหมูฝายหินเรียง ฝายดินเหนียว ฝายเรียงด้วยกระสอบบรรจุดิน/ทราย ฝายไม้แกนหินยาแนวหรือแกนดินเหนียว ฝายกล่องลวดตาข่ายบรรจุหิน ฝายหินก่อหรือหินทิ้ง ฝายหินเรียงยาแนว ฝายคอนกรีต ฝายคอนกรีตเสริมเหล็ก ฝายอาจถูกสร้างตามกระบวนการทางวิศวกรรมที่ผ่านวิธีการสำรวจในภาคพื้นที่จะเป็นการดำเนินการจัดการก่อสร้างโดยการจัดการภาครัฐ ฝายชุมชนก็เป็นสิ่งก่อสร้างอีกชนิดหนึ่งที่ใช้วัสดุสิ่งผลิตที่มีอยู่ในชุมชนที่ชุมชนได้นำมาสร้างขึ้นจากแนวคิดและประสบการณ์ที่เกิดจากวิถีภูมิปัญญาบรรพชนที่ได้สร้างฝายกระดานซึก โดยใช้วัสดุท้องถิ่นและสั่งสอนกันมาในเรื่องการจัดการน้ำที่มาจากแหล่งน้ำต้นทุน (ป่าต้นน้ำ) น้ำตกที่ไหลจากที่สูงลงสู่พื้นราบผันน้ำเข้าสู่ร่องสวน ไร่ นาเพื่อปลูกพืชผักผลไม้และการเลี้ยงสัตว์ รวมถึงกิจกรรมประเพณีที่เกี่ยวกับน้ำ ปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินเพื่อทำการเกษตรมากขึ้น (ศักดิ์พงษ์ นิลไพรัช, 2559.)

ปัจจุบันสภาพปัญหาที่เกี่ยวกับน้ำอาจมาจากเรื่องดินฟ้าอากาศที่แปรปรวน การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพพื้นที่ ที่เป็นปรากฏการณ์ของโลก แต่ก็ยังมีสาเหตุมาจากการกระทำของมนุษย์ที่ขาดความรู้ในเรื่องบริหารจัดการน้ำ

ประชาชนในตำบลนาบ่อคำ อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร คิดเป็นร้อยละ 90 มีอาชีพทำการเกษตร เช่น การทำพืชไร่ ปลูกมันสำปะหลัง อ้อย ข้าวโพด และทำนาเป็นส่วนมากแต่ผลปรากฏว่ามีเกษตรกรเพียงร้อยละ 35 เท่านั้น ที่ได้รับการจัดสรรน้ำเพื่อการเกษตร

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน ภาครัฐ และภาคประชาชนในการจัดการการสร้างฝายชะลอน้ำเพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤติการขาดแคลนน้ำใช้สำหรับทำการเกษตร รวมถึงผลจากการสร้างฝายชะลอน้ำโดยชุมชนในพื้นที่วิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาของชุมชน วิถีชีวิต วัฒนธรรมของคนในชุมชน และสภาพปัญหาความแห้งแล้งของป่าต้นน้ำคลองคะยาง
2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการสร้างฝายชะลอน้ำเพื่อแก้ปัญหาในเรื่องวิกฤติการขาดแคลนน้ำ ของชุมชนโดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ภาครัฐ และภาคเอกชน
3. เพื่อศึกษาผลการสร้างฝายชะลอน้ำ ของการมีส่วนร่วมของประชาชน ภาครัฐ และภาคเอกชนจากการสร้างฝายชะลอน้ำ เพื่อแก้วิกฤติการขาดแคลนน้ำโดยชุมชนบ้านหนองกองเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ซึ่งเป็นการวิจัย ค้นคว้าเพื่อหาความรู้ไปสู่การแก้ไขปัญหา ไปสู่การพัฒนาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ภาครัฐ ภาคเอกชน ที่มีแนวคิด ขั้นตอน ด้านการวางแผน การดำเนินกิจกรรม การรับผลประโยชน์ การติดตามและประเมินผล เรื่องการสร้างฝายชะลอน้ำเพื่อแก้วิกฤติขาดแคลนน้ำโดยชุมชนบ้านหนองกองเหนือ ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาความเป็นมาของชุมชน วิถีชีวิต, วัฒนธรรมของคนในชุมชนและสภาพปัญหาความแห้งแล้งของป่าต้นน้ำคลองคะยางการมีส่วนร่วมในการสร้างฝายชะลอน้ำเพื่อแก้ปัญหาในเรื่องวิกฤติการขาดแคลนน้ำของชุมชน

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัย

- ประชากรคือประชาชนผู้ใช้น้ำสำหรับทำการเกษตร ของหมู่ที่ 10 บ้านหนองกองเหนือ ตำบลนาบ่อคำ อำเภอเมืองจังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 1,933 คน

- กลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วยผู้บริหาร สมาชิกสภาท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ชุติรักษาความสงบเรียบร้อยหมู่บ้าน (ชรบ.) ผู้ประกอบพิธีกรรมทางความเชื่อของชุมชน (ปราชญ์ชาวบ้าน) และเกษตรกรบ้านหนองกองเหนือจำนวน 39 คน

2. รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัย ค้นคว้า เพื่อหาความรู้ไปสู่การแก้ไขปัญหา ไปสู่การพัฒนาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ภาครัฐ ภาคเอกชน ที่มีแนวคิด ขั้นตอน ด้าน การวางแผน การดำเนินกิจกรรม การรับผลประโยชน์ การติดตามและประเมินผล

- การนำเสนอแนวทางการบำบัดน้ำ เพื่อสร้างน้ำหล่อเลี้ยงฝาย ในเวทีประชาคม
- การนำเสนอในที่ประชาคม ถึงความเหมาะสม ความเป็นไปได้ที่จะทำการก่อสร้างฝาย และกำหนดจุดสร้างฝายชะลอน้ำโดยความเห็นชอบประชาคม
- การนำเสนอในที่ประชาคม ถึงบทบาทหน้าที่ของบุคคลในชุมชน องค์กรรัฐ เอกชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วม แนวคิด แนวปฏิบัติ และรับประโยชน์ร่วมกันซึ่งพิจารณาแล้วมีความเห็นว่ามีเหมาะสม สอดคล้องแนวคิดการพัฒนาชุมชนในการสร้างฝายชะลอน้ำซึ่งต้องมีส่วนร่วมโดยประชาชน และองค์กรในชุมชน

3. วิธีการและเทคนิคที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาบริบทพื้นที่ที่บำบัดน้ำคลองคะยางร่วมกับกลุ่มตัวอย่างและประชากรผู้ให้ความสนใจ ศึกษาความเป็นมาของชุมชน วิถีชีวิตวัฒนธรรมของคนในชุมชน และสภาพปัญหาความแห้งแล้งของคลองคะยาง

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวทางการสร้างฝายชะลอน้ำร่วมกับกลุ่มตัวอย่างและประชากรผู้สนใจ เพื่อเสนอที่ประชุมประชาคมแก้ปัญหาขาดแคลนน้ำของชุมชนโดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ภาครัฐ และภาคเอกชน ดังนี้

1. การวางแผนการสร้างฝายชะลอน้ำ เลือกประเภทของฝายที่เหมาะสมกับพื้นที่
2. การดำเนินกิจกรรม เช่น ประชุมและซักซ้อมความเข้าใจในกิจกรรมการสร้างฝายชะลอน้ำ ร่วมกันคัดเลือก แต่งตั้งบุคคลที่มีความรู้เรื่องฝายร่วมกันออกแบบฝาย และทำประชาคมเพื่อขอมติประชาคม แต่งตั้งคณะบุคคลร่วมกับผู้นำชุมชนร่วมกันรับผิดชอบการสร้างฝายชะลอน้ำ กำหนดกิจกรรมร่วมกันของสมาชิก โดยชุมชน เป็นขั้นตอน การควบคุม การตรวจสอบ ความแข็งแรงทุกระยะการดำเนินการสร้างฝายชะลอน้ำ เชิญเจ้าหน้าที่ชลประทาน จากสำนักงานชลประทานที่ 4 กำแพงเพชร เข้าร่วมสังเกตการณ์และให้คำแนะนำการสร้างฝายชะลอน้ำ
3. การรับประโยชน์ เช่น การมีฝายชะลอน้ำที่ได้ตามเกณฑ์ ที่กำหนด การมีน้ำที่ได้จากการสร้างฝายชะลอน้ำเพื่อแก้ปัญหา ขาดแคลนน้ำโดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน
4. การติดตามและประเมินผล แต่ละขั้นตอน การประเมินคุณภาพฝายชะลอน้ำและความพึงพอใจ

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาผลของการสร้างฝายชะลอน้ำที่ได้ตามเกณฑ์ ที่กำหนดไว้ การอธิบายและสรุปของการสร้างฝาย ความเห็นอื่น ๆ ที่เป็นแนวทางการพัฒนาต่อไป เพื่อแก้ปัญหาวิกฤติการขาดแคลนน้ำของชุมชนโดยผ่านเวที และกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ภาครัฐ และภาคเอกชน

4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเรื่องการสร้างฝายชะลอน้ำเพื่อแก้วิกฤตขาดแคลนน้ำโดยชุมชนบ้านหนองกองเหนือ หมู่ 10 ตำบลนาบ่อคำ อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสังเกต ใช้เป็นแนวทางสังเกตพฤติกรรมและปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น แบบสัมภาษณ์ ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสถานภาพของผู้ให้ข้อมูลเป็นสำคัญ (ผู้ร่วมวิจัย)

5. การเก็บรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยมีขั้นตอนและการดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาเอกสารข้อมูลทางที่เกี่ยวข้องและข้อมูลที่ได้จากการศึกษาชุมชน
2. ลงพื้นที่ชุมชนบ้านหนองกองเหนือ ตำบลนาบ่อคำ โดยใช้แบบสังเกตแบบสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับป่าต้นน้ำ

3. การสนทนากลุ่ม เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสนทนา ได้ร่วมอภิปราย และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างฝายชะลอน้ำในประเด็น บริบทพื้นที่ป่าต้นน้ำคลองค่างง สภาพปัญหาความแห้งแล้งและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นของป่าต้นน้ำคลองค่างง แนวทางการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำคลองค่างง การป้องกันรักษาป่าต้นน้ำ การปลูกป่า การป้องกันป่าต้นน้ำ การดูแลรักษาป่าต้นน้ำ การใช้ภูมิปัญญาของชุมชน ผลจากการสร้างฝายชะลอน้ำ

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจำแนกข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากทุกวิธีที่กล่าวมาข้างต้นออกเป็นหมวดหมู่ เพื่อตีความและนำเสนอแบบพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

การนำผลวิจัยเรื่อง การสร้างฝายชะลอน้ำเพื่อแก้วิกฤตขาดแคลนน้ำโดยชุมชนบ้านหนองกองเหนือ ตำบลนาบ่อคำ อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร ผู้วิจัยเสนอเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 บริบทพื้นที่ป่าต้นน้ำคลองค่างง ความเป็นมาของชุมชน วิถีชีวิตวัฒนธรรมของคนในชุมชนและสภาพปัญหาการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง

ผลการศึกษาพบว่าป่าต้นน้ำคลองค่างงเป็นที่ตั้งของเขตรักษาพันธุ์สัตว์เขาสนามเพรียง ที่มีพื้นที่ 63,125 ไร่ อยู่ในเขตอำเภอเมือง และอำเภอโกสัมพีนคร เป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำคลองค่างง ที่ไหลผ่านป่าชุมชน 650 ไร่ หล่อเลี้ยงชาวชุมชนบ้านหนองกองเหนือ หมู่ 10 ตำบลนาบ่อคำ อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร ปลายคลองค่างงได้ไหลบรรจบคลองสวนหมากที่บ้านป่าแดงหมู่ที่ 14 (ตำบลเดียวกัน)

ประวัติความเป็นมาของชุมชน

พบว่าชุมชนหมู่ที่ 10 บ้านหนองเหนือ อำเภอเมือง ตำบลนาบ่อคำ จังหวัดกำแพงเพชร เดิมอยู่ในความปกครองของบ้านหนองกอง หมู่ที่ 4 สาเหตุจากการย้ายถิ่นฐานมาทำมาหากินจากภาคอีสานและภาคเหนือ มีการแยกครัวเรือนของคนในชุมชนเพิ่มมากขึ้น จึงได้ขอแยกหมู่บ้านเป็นหมู่ที่ 10 และตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านหนองกองเหนือ ประชากรทั้งสิ้น 1,933 คน แยกเป็นชาย 951 คน หญิง 982 คน มีหลังคาเรือน 540 หลังคาเรือน (งานทะเบียนราษฎร อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร ณ วันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2562) มีพื้นที่ในการ

ปกครองประมาณ 4,500 ไร่เศษ เป็นที่อยู่เพื่อการอยู่อาศัยประมาณ 300 ไร่เศษ เป็นที่สาธารณะและการนันทนาการ พักผ่อนหย่อนใจ ประมาณ 300 ไร่เศษ และเป็นพื้นที่ทำการเกษตร 1,591 ไร่ พื้นที่ป่าชุมชน 605 ไร่เป็นพื้นที่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์มี 1,704 ไร่ คิดเป็นพื้นที่ป่า 2,309 ไร่ ชุมชนมีรายได้หลักจากการเกษตร รองลงไปเป็นรายได้จากการค้าขายการลงทุน การบริการและการขายแรงงาน ชุมชนมีรายจ่ายเป็นค่าน้ำประปา ไฟฟ้ารายจ่ายเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งของอุปโภคบริโภค และความสะดวกในการดำรงชีพ เช่น น้ำมัน เชื้อเพลิง ค่าซ่อมแซมยานพาหนะ ค่าสมทบกองทุนหมู่บ้าน ค่าอาหาร และเครื่องปรุงรสที่ไม่สามารถจัดทำเองได้

1 วางแผนปรีกษาหารือกับบุคคลในครอบครัว และเพื่อนบ้านในชุมชน รวมทั้งในการประชุมหมู่บ้าน โดยมีผู้ใหญ่บ้านได้เชิญผู้แทนองค์กรปกครองท้องถิ่น ผู้แทนเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสนามเพิง และตัวแทนที่ได้ไปศึกษาดูงานต่างพื้นที่ เป็นผู้เปิดประเด็นให้ข้อมูลประกอบการวางแผนในการสร้างฝายชะลอน้ำในชุมชน

ประเด็นที่หารือได้แก่ ลักษณะพื้นที่ ที่เหมาะสมในการสร้างฝายชะลอน้ำ รูปแบบการสร้างฝายชะลอน้ำ และประโยชน์จากการสร้างฝายชะลอน้ำ รวมถึงกำหนดการที่นัด วัน เวลา สถานที่ เครื่องมือ อาหาร น้ำดื่ม กำหนดหน้าที่ออกเป็น 6 ชุด ที่ได้รับมอบหมาย

ชาวบ้านในชุมชนส่วนใหญ่มีความเข้าใจ และเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม การดำเนินการสร้างฝายชะลอน้ำ ที่เริ่มต้นจากการมารับฟัง การวางแผนสร้างฝาย เสนอความคิดเห็น และยินดีที่จะสละทรัพย์ ที่เป็นเงิน สิ่งของเพื่อส่วนรวม และร่วมแรงด้วย

2. การสร้างฝายชะลอน้ำเพื่อแก้ปัญหาวิกฤติการขาดแคลนน้ำของชุมชนโดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ภาครัฐ และภาคเอกชน ในด้านการวางแผน การดำเนินกิจกรรม การรับผลประโยชน์ การติดตามและประเมินผล.จากการศึกษาพบว่าชาวบ้านส่วนใหญ่ได้เข้ามามีส่วนร่วม

พบว่ามีการรวมตัวของประชาชนหลังจากที่ไปเข้าร่วมประชุมประชาคม (วาระอื่นๆ) มีการจับกลุ่มสนทนาเกิดขึ้น มีข้อวิพากษ์ (ถ้ามีฝายชะลอน้ำ ก็จะเกิดสิ่งใหม่ขึ้นในหมู่บ้านเรา ในทางที่ดีถ้าพวกเราไปเข้าร่วมกับเขา เราได้รับรู้กระบวนการ วิธีการ ขั้นตอน สร้างฝายชะลอน้ำ ตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จ นายทองหลา จิกกะโทก ผู้กล่าว) ที่ศาลาหน้าร้านค้าวิสาหกิจชุมชนบ้านหนองกองเหนือ พบว่า ชาวชุมชนหมู่ที่ 10 บ้านหนองกองเหนือมีความสนใจ มีการชักชวนกันไปช่วยกันสร้างฝายชะลอน้ำ

3. ผลจากการมีส่วนร่วมของประชาชน ภาครัฐ และภาคเอกชนจากการสร้างฝายชะลอน้ำ เพื่อแก้ปัญหาวิกฤติการขาดแคลนน้ำโดยชุมชนบ้านหนองกองเหนือ

พบว่ามีกลุ่มเยาวชนเป็นจำนวนมากติดตามผู้ปกครองร่วมกิจกรรมด้วยตามคำเชิญชวนของผู้ใหญ่บ้าน (ไปกินข้าวในป่า พาไปกันให้หมดบ้าน ไปกันให้เต็มป่า พาไปช่วยกันทำฝาย จะได้ไม่อดน้ำอีกต่อไป) ณ ที่ทำการผู้ใหญ่ กระสอบทราย จำนวน 8,600 กระสอบถูกเคลื่อนย้ายจากที่ทำการผู้ใหญ่บ้านไปยังที่ทำการสร้างฝาย ไม่ถึงครึ่งชั่วโมงด้วยคาราวาน รถบรรทุกการเกษตรถึงจำนวน 27 คัน หายเข้าไปในผืนป่าเป้า หมายปลายทางจุดสร้างฝาย การสร้างฝายใช้เวลา 4 วัน พระสงค์ กำนัน(นั่งดู) ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต.ผู้แทนสำนักชลประทานที่ 4 กำแพงเพชร(นั่งสังเกตการณ์ร่วมให้คำแนะนำ) คนแก่ คนโต วันรุ่น เด็กน้อย ในชุมชนได้ช่วยกันสร้างฝาย

บ้างก็เก็บหินส่งเรียง ก้อนไหนใหญ่ก็ให้คนโตเอาไป บ้างก็ผสมปูนซีเมนต์ บ้างก็เรียงกระสอบทราย บ้างก็ทำไปกินไป บ้างก็ทำไปเล่นรำไป ไม่มีความตึงเครียด ไปถึงขั้นตอนสุดท้ายใช้ปูนซีเมนต์ผสมทราย ปะสันผ่ายทำรางน้ำริน ปะหน้ากันผ่ายปะหลังผ่าย เสริมด้วยเหล็กตระแกรงอาบสังกะสีกันสนิมอย่างดีแล้วปะทับด้วยซีเมนต์อีกครั้ง งานแล้วเสร็จท่ามกลางความสนุกจากเสียงเพลง ที่บรรเลงกล่อมใจ วันสุดท้าย(ที่ 4)ช่วงเย็นผู้ใหญ่บ้านเป็นประธานอุดหนุน(ถ้าไม่ทำวันนี้จะปะปูนหน้ากันผ่ายไม่ได้เพราะระดับน้ำจะขึ้น)และกล่าวขอบคุณเชิญร่วมร้องเพลงสัญญาใจ(ขอบคุณ สำหรับกำลังใจ กำลังใจ การเสียสละ การแสดงออก ถึงความรัก ความสามัคคี ที่เป็นหนึ่งเดียวกัน ของคนหนองกองเหนือ ขอให้ความดี และร่วมกันอย่างนี้อีกต่อ หมู่บ้านของเราจะเจริญ ขอขอบคุณผู้ร่วมงานทุกท่าน และขอให้พวกเราพร้อมร้องเพลงสัญญาใจว่าเราจะร่วมกันดูแลผ่ายของเราให้อยู่นานที่สุด)ท่ามกลางการร้องเพลงที่ยืนเกาะไหล่เรียงกันโยกไปทางซ้าย ขวา บางคนยิ้มดีใจบางคนน้ำตาไหลมีการถ่ายภาพเป็นที่ระลึก หลังบทเพลงจบลงทุกคนช่วยกันปักป้าย เสร็จแล้วต่างคนก็แยกย้ายกันกลับบ้าน บ้างแต่วันแรกมาปักหลักปักค้าง บ้างมาแต่ตัว บางคนเต็มไปด้วยสัมภาระ ไม่นานทุกคนจากไปเหลือไว้แต่ป้ายผ่ายประชารวมใจ มีคนในชุมชนได้เวียนมาตรวจสอบความแข็งแรงอยู่เสมอ ผู้นำชุมชนก็ตรวจสอบเช่นกัน

ได้ตรวจสอบความแข็งแรงของผ่าย อยู่เสมอเพราะเป็นผ่ายสร้างขึ้นใหม่ และรับฟังความคิดเห็นของชาวบ้าน เพื่อสรุปความก้าวหน้าและผลของกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชาวบ้านในชุมชนได้ดำเนินการร่วมกัน และได้มีการจัดทำบันทึกข้อตกลงและความเข้าใจร่วมกันร่างรัฐธรรมนูญผ่าย จนมีมติยอมรับร่วมกัน จากการตรวจสอบพื้นที่ทางกายภาพ ผู้วิจัยพบว่า บริเวณหน้าผ่ายเริ่มมีความชันมากขึ้น ต่างกับก่อนที่ยังไม่มีการสร้างผ่าย ผ่ายมีสภาพดี หลายจุดมีดินตะกอนทับถมบริเวณหน้าผ่าย ผ่ายสามารถกักเก็บน้ำได้ดี น้ำไหลผ่านสันผ่าย ผ่ายสามารถรับแรงดันน้ำหน้าผ่ายได้ เกิดความชุ่มชื้นแก่ต้นไม้เล็ก ไม่ใหญ่บริเวณหน้าผ่าย ชาวชุมชนเชื่อว่าผ่ายจะช่วยเก็บน้ำไว้ใช้ทำเกษตรเพิ่มมากขึ้น จะมีนก มีปลา มีผักน้ำ เพราะว่าป่าสมบูรณ์

ตอนที่ 2 ศึกษาการมีส่วนร่วมในการสร้างผ่ายชะลอน้ำเพื่อแก้ปัญหาในเรื่องวิกฤติ การขาดแคลนน้ำของชุมชนโดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ภาครัฐ และภาคเอกชน

ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมในการสร้างผ่ายชะลอน้ำโดยชุมชนบ้านหนองกองเหนือ พบว่าสามารถแบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านการวางแผนด้านการดำเนินกิจกรรมด้านการรับผลประโยชน์และด้านการติดตามและประเมินผล มีรายละเอียดดังนี้

1. การวางแผน

ชาวบ้านในชุมชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการวางแผน ปรัชษาหารือกับบุคคลในครอบครัว และเพื่อนบ้านในชุมชน รวมทั้งในการประชุมหมู่บ้าน โดยมีผู้นำชุมชนเป็นผู้นำชุมชน และตัวแทนที่ได้ไปศึกษาดูงานต่างพื้นที่เป็นผู้ให้ข้อมูลประกอบการวางแผนในการสร้างผ่ายชะลอน้ำในชุมชน ประเด็นที่หารือได้แก่ ลักษณะพื้นที่ ที่เหมาะสมในการสร้างผ่ายชะลอน้ำ รูปแบบการสร้างผ่ายชะลอน้ำ และประโยชน์จากการสร้างผ่ายชะลอน้ำ รวมถึงกำหนดการที่นัด วัน เวลา สถานที่ เครื่องมือ อาหาร น้ำดื่ม กำหนดหน้าที่ออกเป็น 6 ชุดที่ได้รับมอบหมาย

ชาวบ้านในชุมชนส่วนใหญ่มีความเข้าใจ และเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม การดำเนินการสร้างฝายชะลอน้ำ ที่เริ่มต้นจากการมารับฟัง การวางแผนสร้างฝาย เสนอความคิดเห็น และยินดีที่จะสละทรัพย์ ที่เป็นเงิน สิ่งของเพื่อส่วนรวม และร่วมแรงด้วย

2. การดำเนินการ

ดำเนินการสร้างฝายชะลอน้ำ โดยชาวบ้านในชุมชน ร่วมกับ รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาบ่อคำ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลนาบ่อคำ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ชุติรักษาความสงบเรียบร้อยหมู่บ้าน (ชรบ.) รวมทั้งสิ้นประมาณ 120 คน ร่วมกันทำพิธีเปิดการสร้างฝายชะลอน้ำแบบกึ่งถาวร ซึ่งการพิจารณาเลือกวัสดุที่ใช้ในการสร้างฝาย ชาวบ้านได้นำความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากการไปศึกษาดูงานมาประยุกต์ใช้ในการก่อสร้างจนแล้วเสร็จ พบว่า ได้ร่วมกันสมทบเงินเพื่อจัดซื้อวัสดุที่หาหรือสร้างเองไม่ได้ เช่น ปูนซีเมนต์ เหล็กตระแกรง ส่วนที่หาเองได้ก็ช่วยกันจัดการ เช่น ช่วยกันสละงูใส่ทราย ช่วยกันบรรจุทรายได้รับการบริจาคจากบริษัท ท่าขุนรามคอนกรีต โดยเจ้าอาวาสวัดหนองกองเหนือเป็นผู้ประสานใส่ถุง แล้วเคลื่อนย้ายทรายจากที่ทำการผู้ใหญ่บ้านไปยังบริเวณที่ทำการก่อสร้างฝาย ร่วมพิธีเบิกงาน(เปิดงาน)โดยปราชญ์ชาวบ้าน ได้ช่วยกันเลียงหินเพื่อสร้างฐานฝายลาดทับด้วยซีเมนต์ผสมทราย หิน เสริมเหล็กตระแกรงเพื่อกันปูนแตก และสร้างความแข็งแรงของฐานฝาย ได้ร่วมกันประกอบอาหารมื้อเที่ยง ที่เตรียมมาจากบ้าน ทุกคนนำมารวมกัน แล้วมีแม่บ้านได้ช่วยกันจัดให้เป็นอาหารมื้อเที่ยง รับประทานร่วมกัน มีร้านค้าในชุมชนบริจาคน้ำดื่ม น้ำแข็ง ขนมหวาน ซาลาเปา เนื้อหมูสดวันละ 10 กิโลกรัมเพื่อใช้ประกอบอาหาร การดำเนินกิจกรรมร่วมกัน มีการใช้เครื่องเสียง เปิดเพลงเร้าใจในจังหวะที่สนุกสนาน ลืมความเหน็ดเหนื่อย เมื่อยล้า ใช้เวลา 4 วันก็ได้ฝายชะลอน้ำตามที่วางแผนไว้ ได้สังเกตใบหน้าและรอยยิ้มของชาวชุมชนที่บ่งบอกถึงความพึงพอใจในผลงานของชุมชนเองที่จัดการเองได้เพื่อแก้ปัญหาเรื่องน้ำได้โดยชาวชุมชน

หลังจากการสร้างฝายชะลอน้ำแล้วเป็นเวลา 1 สัปดาห์ พบว่าบริเวณหน้าฝายมีน้ำ และไหลรินข้ามสันฝาย(ส่วนที่เป็นร่องรินไหล) น้ำที่กักเก็บได้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ จากกิจกรรมที่เกิดขึ้นของชาวชุมชนได้รับความรู้ ได้ประสบการณ์ นำน้ำไปใช้ในการบริโภค อุปโภค เพื่อการเกษตร เป็นแหล่งท่องเที่ยว เป็นเรียนรู้ต้นแบบของชุมชนอื่นที่เข้ามาดู มาศึกษา โดยผู้ใหญ่บ้านหนองกองเหนือเป็นผู้ให้ความรู้ แนะนำได้ร่วมกันสละเงินเพื่อจัดซื้อวัสดุที่หาหรือสร้างเองไม่ได้ เช่น ปูนซีเมนต์ เหล็กตระแกรง ส่วนที่หาเองได้ก็ช่วยกันจัดการ เช่น ช่วยกันสละงูใส่ทรายช่วยกันบรรจุทรายใส่ถุง แล้วเคลื่อนย้ายทรายไปยังบริเวณที่ทำการก่อสร้างฝาย ร่วมพิธีเบิกงาน(เปิดงาน)โดยปราชญ์ชาวบ้าน ได้ช่วยกันเลียงหินเพื่อสร้างฐานฝายลาดทับด้วยซีเมนต์ทราย หิน เสริมเหล็กตระแกรงเพื่อกันปูนแตกและสร้างความแข็งแรงของฐานฝาย ได้ร่วมกันประกอบอาหารมื้อเที่ยงที่เตรียมมาจากบ้าน ทุกคนนำมารวมกัน แล้วมีแม่บ้านได้ช่วยกันจัดให้เป็นอาหารมื้อเที่ยงรับประทานร่วมกัน การดำเนินกิจกรรมใช้เวลา 4 วันก็ได้ฝายชะลอน้ำตามที่วางแผนไว้ ได้สังเกตใบหน้าและรอยยิ้มของชาวชุมชนที่บ่งบอกถึงความพึงพอใจในผลงานของชุมชนเองที่จัดการเองได้เพื่อแก้ปัญหาเรื่องน้ำได้โดยชาวชุมชน หลังจากการสร้างฝายชะลอน้ำแล้วเป็นเวลา 1 สัปดาห์ พบว่าบริเวณหน้าฝายมีน้ำ และไหลรินข้ามสันฝาย (ส่วนที่เป็นร่องรินไหล) น้ำที่กักเก็บได้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ จากกิจกรรมที่เกิดขึ้นของชาวชุมชนได้รับความรู้

ได้ประสบการณ์ นำน้ำไปใช้ในการบริโภค อุปโภค เพื่อการเกษตร เป็นแหล่งท่องเที่ยว เป็นเรียนรู้ ต้นแบบของชุมชนอื่นที่เข้ามาดู มาศึกษา โดยผู้ใหญ่บ้านหนองกองเหนือเป็นผู้ให้ความรู้ แนะนำ

3. ประโยชน์ต่อชุมชนบ้านหนองกองเหนือ

น้ำเพื่อการเพาะปลูกนับวันชุมชนยังมีความต้องการน้ำมาก ชาวบ้านหนองกองเหนือ มีฝายชะลอน้ำที่ประโยชน์ไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ได้นำใช้ น้ำในชุมชน ประโยชน์ในการบริโภค อุปโภค การใช้ไม่ขาดแคลนน้ำทำเกษตรในช่วงฤดูแล้ง มีแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ของชุมชนในการดำรงชีวิตในด้านการเกษตร การอุปโภค ปีโรคที่เกิดจากกิจกรรมการอนุรักษ์ป่า การสร้างฝาย และนำน้ำไปบริหารจัดการหรืออาจจะจัดตั้งเป็นองค์กรจัดการน้ำ ประชาชนยังได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐ และเอกชน รวมถึงการแสดงออก ความสามารถของคนในชุมชนที่สามารถสร้างฝายชะลอน้ำได้ ในพื้นที่ชุมชนบ้านหนองกองเหนือได้ด้วยวิธีคิดและภูมิปัญญาของคนในชุมชนเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ในชุมชน ความสามารถของชุมชนในการแก้ไขปัญหาวิกฤติการขาดแคลนน้ำใช้ในการเกษตรของชุมชนบ้านหนองกองเหนือ

4. การติดตามและประเมินผล

การติดตามและประเมินผลหลังจากผ่านกระบวนการสร้างฝายชะลอน้ำเสร็จ ชาวบ้านในชุมชนหมู่ที่ 10 บ้านหนองกองเหนือได้มีการตรวจสอบความแข็งแรงของฝาย รับฟังความคิดเห็นของชาวบ้าน เพื่อสรุปความก้าวหน้าของกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชาวบ้านในชุมชนได้ดำเนินการร่วมกัน และได้มีการจัดทำบันทึกข้อตกลงและความเข้าใจในร่างรัฐธรรมนูญชุมชน พบว่าบริเวณหน้าฝายมีความชุ่มชื้นมากขึ้นกว่าก่อนที่จะมีการสร้างฝายบริเวณหน้าฝายเริ่มมีตระกองที่ไหลมากับน้ำฝายยังคงกักเก็บน้ำได้ดีและสามารถทนแรงดันของน้ำได้จากการรายงานของชุดรักษาความสงบประจำหมู่บ้าน(ชรบ.)และผู้รับสัญญาณจากกิจกรรมสร้างฝาย ชาวบ้านเชื่อมั่นว่าเมื่อมีน้ำแล้วก็จะช่วยในการทำเกษตรได้ดีขึ้นเชื่อว่าในฝายจะมีปลา มีปู โดยรอบฝายจะมีนกที่มากอาศัยน้ำเพื่อดื่มกิน และมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 3 ผลลัพธ์การสร้างฝายชะลอน้ำจากการมีส่วนร่วมของประชาชน ภาครัฐ และภาคเอกชน เพื่อแก้วิกฤติการขาดแคลนน้ำโดยชุมชนบ้านหนองกองเหนือ

จากการสร้างฝายชะลอน้ำชุมชนบ้านหนองกองเหนือเป็นการช่วยคืนความชุ่มชื้นให้กับผืนป่าต้นน้ำคลองค่าง ทำให้ชุมชนมีน้ำใช้ตลอดทั้งปี ส่งผลให้ชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สามารถต่อยอดไปสู่การสร้างอาชีพ สร้างรายได้ ประชาชนสามารถใช้ประโยชน์จากการสร้างฝายชะลอน้ำอย่างคุ้มค่าและรู้เห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรที่มีอยู่ สิ่งที่สำคัญที่สุด คือประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้างฝายชะลอน้ำ และรักษาทรัพยากรในพื้นที่ โดยการใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม โดยการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ รู้คุณค่าของทรัพยากรที่มีและหวงแหน ตลอดจนมีการปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดูแล อนุรักษ์ ป่า ตั้งแต่การอนุรักษ์ป่าต้นน้ำโดยชุมชนโดยการสร้างฝายชะลอน้ำเพื่อแก้วิกฤติการขาดแคลนน้ำ ซึ่งโดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ภาครัฐ และภาคเอกชน ได้ผลลัพธ์ดังนี้

1. ชุมชนได้ฝายชะลอน้ำที่มีประสิทธิภาพและไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศน์
2. ชุมชนมีน้ำใช้เพื่อทำการเกษตรในช่วงฤดูแล้งอย่างเพียงพอต่อความต้องการ
3. เกิดแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ในชุมชน

การมีส่วนร่วมกันการสร้างฝายชะลอน้ำดังกล่าว เป็นการช่วยให้ป่าต้นน้ำอุดมสมบูรณ์ ซึ่งในอนาคตทางชุมชนก็ได้ร่วมกันวางแผนที่จะจัดระบบน้ำอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีน้ำใช้ทำการเกษตรอย่างพอเพียงในอนาคตอีกด้วย ซึ่งตรงตามแนวทางพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช “หา น้ำให้ได้ เก็บน้ำไว้ใช้ และใช้น้ำให้เป็น” ซึ่งจะทำให้ป่าต้นน้ำของชุมชนยังคงอยู่คู่กับชุมชนตราบนานเท่านาน

อภิปรายผลการวิจัย

ทรัพยากรธรรมชาติในระบบนิเวศป่าต้นน้ำคลองคยอง มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของชาวบ้านในชุมชนป่าต้นน้ำ การตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติให้หลักประกันของความมั่นคงทางด้านอาหารแก่ชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านในชุมชนเกิดการพัฒนาศักยภาพ มีพลังสร้างสรรค์ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด การจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยผ่านความเชื่อ ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิธีการดำรงชีวิตและกระบวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในรูปแบบต่าง ๆ ของชาวบ้านในชุมชน ทำให้ปัจจุบันชุมชนบ้านหนองกองเหนือเป็นชุมชนแห่งหนึ่งที่เป็นต้นแบบในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของจังหวัดกำแพงเพชร มีหน่วยงานภายใน และนอกให้การสนับสนุน มีการขอขออนุญาตจัดการสร้างฝายชะลอน้ำที่ประสบความสำเร็จได้ด้วยการรวมตัว รวบรวมพลัง รวมความคิด สติ ภูมิปัญญาของคนในชุมชนที่เอาชนะการขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูแล้งด้วยการสร้างฝายชะลอน้ำที่มีความกว้างหน้าฝาย 27 เมตร ความลึก 2.7 เมตรความยาวการกักเก็บน้ำจากหน้าฝายถึงจุดน้ำท่วมถึง 800 เมตร ชาวชุมชนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนในการสร้างฝายและให้ข้อสัญญาว่าจะร่วมกันดูแลรักษาเป็นอย่างดี

การที่ชุมชนประสบความสำเร็จจากเวทีการสร้างฝายชะลอน้ำเพื่อแก้วิกฤตการขาดแคลนน้ำใช้สำหรับการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จะต้องอาศัยปัจจัยหลายประการที่เข้ามามีบริหารจัดการทุกด้าน ทุกมิติเพื่อขับเคลื่อนกระบวนการไปสู่ความสำเร็จตลอดจนการรู้ถึงและเข้าใจการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนและต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนร่วมกับทฤษฎีการสร้างฝายและความรู้ด้านต่าง ๆ มาประกอบร่วมกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการจัดอบรมให้ประชาชนในพื้นที่มีความรู้ เรื่องการวางแผน การจัดหาวัสดุกำหนดขั้นตอนและวิธีสร้างฝายชะลอน้ำ รวมถึงการเห็นประโยชน์ของฝายชะลอน้ำ
2. ควรมีการส่งเสริมให้ปลูกป่าต้นน้ำคลองคยอง เป็นแหล่งท่องเที่ยว
3. ในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรทำการศึกษาความเชื่อมโยงกับกระบวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของระบบนิเวศทั้งหมด ตั้งแต่ป่าไม้ ป่าต้นน้ำ สัตว์ป่าที่อาศัยรอบพื้นที่ของป่าต้นน้ำคลองคยอง รวมถึงพันธุ์พืชที่สำคัญ เพื่อให้การพัฒนาป่าต้นน้ำคลองคยองและระบบนิเวศน์ ทั้งระบบ ได้รับการอนุรักษ์ และรักษาครบวงจร
4. ในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ควรขยายพื้นที่การศึกษาให้ครอบคลุมในระดับตำบล อำเภอ ขยายกลุ่มประชากรเป้าหมายในชุมชน เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มแม่บ้าน ฯลฯ เพื่อนำผลการศึกษามาเปรียบเทียบและหาข้อแตกต่าง หาผลสรุป และถอดบทเรียนจากการขยายผลการศึกษาต่อไป

บรรณานุกรม

- ปราโมทย์ ไ้มักลัด. (2557). ทางออกการบริหารจัดการน้ำของไทย. ค้นเมื่อ 25 มิถุนายน 2561, จาก <http://thaipublica.org/2014/03/water-managementsolutions>
- ศักดิ์พงษ์ นิลไพรัช. (2559). ฝ่ายมีชีวิตเมื่อชุมชนลุกขึ้นจัดการเองแก้ปัญหาน้ำท่วม ชับน้ำไว้ใช้น้ำแล้ง. ค้นเมื่อ 14 เมษายน 2561. จาก [http://www.isra new.org](http://www.isra.new.org)